

חשון התשע"ד

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל
בין ישראל לעמים
 לפרשת תולדות (על פי שיעור של הרב משה ליכטנשטיין)

צְבָאוֹת וְשַׁלְחָתִי בְכֶם אֶת-הַמַּאֲרָה וְאֶרֻתִי אֶת-בְּרִכּוֹתֵיכֶם
 וְגַם אֶרֻתִיהָ כִּי אֵינְכֶם שְׂמִים עַל-לֵב. ג. הַנְּנִי גַעַר לְכֶם
 אֶת-הַזֶּרַע וְזִרְתִּי פֶרֶשׁ עַל-פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם וְנִשָּׂא
 אֶתְכֶם אֵלָיו. ד. וַיִּדְעֶתֶם כִּי שַׁלְחָתִי אֵלֵיכֶם אֶת הַמַּצּוֹה
 הַזֹּאת לֵהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶת-לְוִי אָמַר ה' צְבָאוֹת. ה. בְּרִיתִי
 הִיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וְאֶתְנֶם-לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי
 וּמִפְּנֵי שְׂמִי נַחַת הוּא. ו. תּוֹרַת אֲמַת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה
 לֹא-נִמְצָא בְּשַׁפְתָּיו בְּשְׁלוֹם וּבְמִשׁוֹר הַלֵּךְ אִתִּי וְרַבִּים
 הָשִׁיב מֵעוֹן. ז. כִּי-שַׁפְּתִי כִּהֵן יִשְׁמְרוּ-דַּעַת וְתוֹרָה יִבְקֶשׁוּ
 מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאךְ ה'-צְבָאוֹת הוּא.

2. הגמרא במסכת בבא בתרא י"ד ע"א נאמר:

"חגי זכריה ומלאכי סוף נביאים הוו."

3. הגמרא במסכת יומא ט' ע"ב אומרת:

"משמתו נביאים אחרונים חגי זכריה מלאכי, נסתלקה
 רוח הקדש מישראל."

4. הראב"ע:

"...ולפי דעתי שהוא שמו כאשר הוא כתוב, והוא סוף
 הנביאים..."

5. הרד"ק:

"חגי זכריה ומלאכי הם שנבאו בבית שני. ובחגי זכריה
 נכתב זמן נבואתם ובמלאכי לא נכתב, ואפשר שהיה
 האחרון שבהם..."

6. בבבלי מגילה ט"ו ע"א:

"אמר רב נחמן: מלאכי זה מרדכי. ולמה נקרא שמו
 מלאכי? שהיה משנה למלך. תניא אמר ר' יהושע בן
 קרח: מלאכי זה עזרא. וחכמים אומרים: מלאכי
 שמו."

1. מלאכי א' א – ב' ז

א מִשָּׂא דְבַר-ה' אֶל-יִשְׂרָאֵל בֵּינִי מִלְאָכִי. ב. אֶהְבֵּתִי
 אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאִמְרַתֶם בְּמָה אֶהְבַּתְנוּ הַלּוֹא-אֵח עֲשׂו
 לַיַּעֲקֹב נְאֻם-ה' וְאֶהֱב אֶת-יַעֲקֹב. ג. וְאֶת-עֲשׂו שְׂנֵאתִי
 וְאֲשִׁים אֶת-הָרִיו שְׂמֵמָה וְאֶת-נַחֲלָתוֹ לַתְּנוּת מִדָּבָר. ד.
 פִּי-תֹאמַר אָדוֹם רִשְׁשֵׁנוּ וְנִשׁוּב וְנִבְנֶה חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר ה'
 צְבָאוֹת הֵמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי אֶהְרוֹס וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה
 וְהַעֵם אֲשֶׁר-זָעַם ה' עַד-עוֹלָם. ה. וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאֶתֶם
 תֹּאמְרוּ יִגְדַל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל. ו. בֶּן יִכְבֹּד אָב
 וְעַבְד אֲדֹנָיו וְאִם-אָב אֲנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי וְאִם-אֲדֹנָיִם אֲנִי
 אֵיךְ מוֹרָאִי אָמַר ה' צְבָאוֹת לְכֶם הַכְּהֻנִּים בּוֹזֵי שְׂמִי
 וְאִמְרַתֶם בְּמָה בּוֹזִינוּ אֶת-שְׁמִי. ז. מְגִיִּשִׁים עַל-מִזְבְּחִי
 לָחֶם מְגָאֵל וְאִמְרַתֶם בְּמָה גֹאֲלֵנוּךְ בְּאִמְרַתְךָ שְׁלַחַן ה'
 נִבְזָה הוּא. ח. וְכִי-תִגִּישׁוּן עוֹר לְזִבְחֵ אֵין רַע וְכִי תִגִּישׁוּ
 פֶסֶח וְחֹלֶה אֵין רַע הַקְּרִיבָהוּ נֹא לְפַחַתְךָ הִירָצַךְ אוֹ הִישָׂא
 פְּנִיךְ אָמַר ה' צְבָאוֹת. ט. וְעַתָּה חֲלוּ-נֹא פְּנֵי-אֶל וַיִּחַנְנוּ
 מִיַּדְכֶם הִיְתָה זֹאת הִישָׂא מִכֶּם פְּנִים אָמַר ה' צְבָאוֹת. י.
 מִי גַם-בְּכֶם וַיִּסְגֹר דְּלַתֵיכֶם וְלֹא-תֹאִירוּ מִזְבְּחִי חֲנֹם אֵין-
 לִי חֶפֶץ בְּכֶם אָמַר ה' צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא-אֶרְצֶה מִיַּדְכֶם.
 יא. כִּי מִמְזַרְח-שְׂמֵשׁ וְעַד-מִבּוֹאוֹ גְּדוֹל שְׂמִי בְּגוֹיִם וּבְכָל-
 מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֵּשׁ לְשְׂמִי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי-גְדוֹל שְׂמִי
 בְּגוֹיִם אָמַר ה' צְבָאוֹת. יב. וְאֶתֶם מְחַלְלִים אוֹתוֹ בְּאִמְרַתְכֶם
 שְׁלַחַן אֲדֹנָי מְגָאֵל הוּא וְנִיבּוֹ נִבְזָה אֶכְלוּ. יג. וְאִמְרַתֶם הִנֵּה
 מִתְּלָאָה וְהַפַּחַתֶם אוֹתוֹ אָמַר ה' צְבָאוֹת וְהִבַּאתֶם גִּזּוֹל
 וְאֶת-הַפֶּסֶח וְאֶת-הַחֹלֶה וְהִבַּאתֶם אֶת-הַמִּנְחָה הָאֶרְצָה
 אוֹתָהּ מִיַּדְכֶם אָמַר ה' יָד וְאֶרֹר נוֹכַל וַיִּשׁ בְּעַדְרוֹ זָכַר וְנָדַר
 וְזִבַּח מִשְׁחַת לְאֲדֹנָי כִּי מִלֶּךְ גְּדוֹל אֲנִי אָמַר ה' צְבָאוֹת
 וַיִּשְׂמִי נוֹרָא בְּגוֹיִם.

א וְעַתָּה אֵלֵיכֶם הַמַּצּוֹה הַזֹּאת הַכְּהֻנִּים. ב. אִם-לֹא
 תִשְׁמְעוּ וְאִם-לֹא תִשְׁמְעוּ עַל-לֵב לְתֵת כְּבוֹד לְשְׂמִי אָמַר ה'

בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו".

13. ישעיה ס"א וס"ב:

"שוש אשיש בד' תגל נפשי באלקי...כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה"

"ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך".

14. הרמב"ן על ויקרא א' ט':

"ציוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתוודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו ויישרף גופו וללא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו".

15. מלאכי א ח:

"וכי תגשון עיוור לזבח אין רע, וכי תגישו פסח וחלה אין רע, הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך אמר ד' צב-אות".

16. מלאכי א י"א:

"כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגויים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי, ומנחה טהורה כי גדול שמי בגויים אמר ד' צב-אות".

17. מלאכי א י"ד:

"וארור נוכל ויש בעדרו זכר, ונודר זובח משחת לד', כי מלך גדול אני אמר ד' צב-אות, ושמי נורא בגויים".

7. תרגום יונתן מתורגם:

"ביד מלאכי דיתקרי שמיא עזרא ספרא."

8. פתיחת פרק ג' במלאכי:

"הנני שולח מלאכי ופנה דרך לפני"

9. חגי א' יג:

"ויאמר חגי מלאך ה' במלאכות ה' לעם לאמר..."

10. מאפיינים כלליים של נבואת מלאכי

מלאכי מנבא על אהבת ה' לעמו, על המקדש, על עבודת ה' ועל הכהנים, הוא מגנה נישואי תערובת ומדבר על חורבנה של אדום. כנביאים אחרים שקדמו לו הוא מדבר על יום ה' ואחרית הימים. חלק גדול מנבואותיו הוא אל הכהנים. מדברי מלאכי נראה כי כבוד המקדש ירד בעיני העם, העם שואל 'איה אלוהי המשפט' וחש כאילו נסתלקה שכינה מן הבית, ומזלזל גם בכהנים ובמעמדם. הנביא קובע כי הגורם לכך שאין השכינה שורה בבית הוא חילול ה' על ידי הכהנים ועל ידי העם. הכהנים מזלזלים בשולחן ה', הוא המזבח, ומעלים עליו קרבנות פסולים. גם נישואי התערובת הם תועבה, והבגידה בנשים היהודיות, הן חמס. הטיית המשפט, התועבה והחמס גורמים לכך שתפילתם לא תתקבל וקרבנותיהם לא יהיו לרצון. מלאכי מקווה שהכהונה תטוהר ומעשי הכהנים יתוקנו, הכהן ישוב להיות מלאך ה': "וטהר את בני לוי וזקק אותם כזהב וככסף, והיו לה' מגישי מנחה בצדקה." ואז: "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים, כימי עולם וכשנים קדמוניות".

הנביא משווה לנבואותיו אופי דרמאטי. רוב נבואותיו בנויות במבנה של דו שיח בין הנביא וקהל שומעיו, או בין ה' לעמו. הנביא מרבה להשתמש בסגנון של שאלה באמצעות ה"א השאלה ומילות שאלה כמו: איה, מדוע, מה, במה, מי. הנביא מציג נגודים כדי לחזק את דבריו. כך למשל: "ואהב את יעקב - ואת עשו שנאתי"; "המה יבנו - ואני אהרוס". בכך הוא מתאים את צורת דבריו אל התוכן.

11. מלאכי א י"א:

"אין לי חפץ בכס אמר ד' צב-אות ומנחה לא ארצה מידכם. כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגויים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי, ומנחה טהורה, כי גדול שמי בגויים אמר ד' צב-אות".

12. הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ב ה"ב):

"וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת